

Kárpáti Orsolya

A PAPIRALAPÚ ÁLLAMI ANYAKÖNYVEZÉS TÖRTÉNETE MAGYARORSZÁGON¹

The History of Paper Based State Register in Hungary

Kárpáti Orsolya doktorjelölt, Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, karpati.orsi85@gmail.com

Jelen tanulmányban célokom áttekinteni az állami anyakönyvezés fejlődését a kezdetektől egészen napjainkig. A papíralapú anyakönyvezésre vonatkozó joganyagot, annak fejlődését teljességében mutatom be, viszont az elektronikus anyakönyvezésre vonatkozó rendelkezések közül csak azokat emelem ki, amelyek a papíralapú nyilvántartás-vezetésről való átállás szempontjából jelentősek. Valamennyi anyakönyvi eljárási törvényt a szervezeti rend, a nyilvántartás, az eljárási rend és a főbb módosítások oldaláról vizsgálom. A szervezeti renden belül az anyakönyvi igazgatásban érintett személyeket, szerveket, valamint a szervezetrendszerben bekövetkezett főbb változtatásokat tekintem át. A nyilvántartás témában az anyakönyv felépítésének és adattartalmának változásait mutatom be. Az eljárási rend kérdéskörben a bejegyzési módot, anyakönyvi eljárásokat, adatbiztonsági és adatszolgáltatási megoldásokat elemzem.

KULCSSZAVAK:

állami anyakönyv, egyházi anyakönyv, elektronikus anyakönyv, eljárási rend, nyilvántartás, szervezeti rend

¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt által működtetett *Concha Győző Doktori Program* keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

The aim of the study is to review the development of the state register since 1 October 1895. In this study the laws on paper based register – including historical legal documents as well – and their development are examined. Concerning the law on the electronic register only the regulations on the registration method are highlighted.

All historical laws on registers are examined based on the following aspects: organisation, registration, procedure. From an organisational perspective, those administrative bodies and officers are introduced, which have rights in connection to register. Concerning the registration, the structure and the main data modification are presented. The part of procedure includes the registration method, data protection and supplying of data.

KEYWORDS:

church register, electronic register, organisation, procedure, registration, state register

1. BEVEZETÉS

2019. július 1-jén lesz öt éve, hogy elindult hazánkban az elektronikus anyakönyvi nyilvántartás, október 1-jén pedig 124. évfordulóját ünnepli az állami anyakönyvezés.

Jelen tanulmányban céloom áttekinteni az állami anyakönyvezés fejlődését a kezdetektől egészen napjainkig. A papíralapú anyakönyvezésre vonatkozó joganyagot, annak fejlődését teljességében mutatom be, viszont az elektronikus anyakönyvezésre vonatkozó rendelkezések közül csak azokat emelem ki, amelyek a papíralapú nyilvántartás-vezetésről való átállás szempontjából jelentősek.

Valamennyi anyakönyvi eljárási törvényt² a szervezeti rend, a nyilvántartás, az eljárási rend és a főbb módosítások oldaláról vizsgálom. A *szervezeti renden* belül az anyakönyvi igazgatásban érintett személyeket, szerveket, a felügyeletet gyakorló hatóságot és a szakmai irányító szervet nevesítem, valamint a szervezetrendszerben bekövetkezett főbb változtatásokat tekintem át. A *nyilvántartás* témában az anyakönyv felépítésének és adattartalmának változásait mutatom be. Az *eljárási rend* kérdéskörben az egyes anyakönyvi jogszabályok szerinti bejegyzési módot, anyakönyvi eljárásokat, adatbiztonsági és adatszolgáltatási megoldásokat elemzem.

A tanulmánynak nem célja, hogy javaslatot tegyen a hatályos anyakönyvezési rend megújítására. Az állami anyakönyvezés fejlődésének a következőkben bemutatott mérföldkövei azonban kiindulópontját képezhetik egy újabb kutatásnak, amely az anyakönyvi igazgatás továbbfejlesztését, a 21. század jogfejlesztése, a közigazgatási és az államszervezeti reformok aspektusából mutatja be.

2. AZ ÁLLAMI ANYAKÖNYVEZÉS ELŐZMÉNYEI

A 18. század második felétől, az állami szerepvállalás erősödésével, az állam és az egyház kapcsolatának lazulásával megindult az egyházi és az állami feladatok különválasztása.³ Az anyakönyvi nyilvántartás-vezetés államosítására Európában először Franciaországban került sor egy 1792. szeptember 20-án kelt törvénnyel, amely anyakönyvezésre vonatkozó joganyagot később a Code Civilbe építettek be. Franciaország példáját követve Anglia 1836-ban, Románia 1864-ben, Olaszország 1866-ban, Spanyolország 1870-ben, Svájc 1874-ben, Németország pedig 1875-ben tért át az állami nyilvántartás-vezetésre.⁴ Magyarországon az anyakönyvezés szekularizációjára viszonylag későn,

² Megjegyzés: a törvénybe beleírtam a törvénycikket és a törvényerejű rendeletet is.

³ Az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvénycikk indokolása (a továbbiakban: 1894. évi XXXIII. tc. indokolása); LUKÁCS György (1895): *Az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvénycikk magyarázata*. Budapest, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 10.

⁴ Révész T. Mihály (2013): Az állami anyakönyvezés történetéhez. In MÁTHÉ Gábor – Révész T. Mihály szerk.: *Állam-, Egyház-, Jogtörténeti magyarázatok. Ünnepi tanulmányok Rácz Lajos tiszteletére* 65. születésnapja alkalmából. Multiszolg Bt. 114.; LUKÁCS (1895): *i. m.* 11–12., 502–506.

1895. október 1-jén került sor. 1769-től egészen 1895. október 1-jéig azonban számos olyan joganyag született, amellyel az állam próbált beleszólni az egyházi anyakönyvezés menetébe.⁵ E jogforrások közül kiemelem az *egyházi anyakönyveknek másod példányban a törvényhatóságok levéltárába helyezéséről s ott leendő őrzéséről szóló 1827. évi XXXIII. törvénycikket* (a továbbiakban: 1827. évi XXXIII. tc.), valamint a *magyar nyelvről szóló 1840. évi VI. törvénycikket* (a továbbiakban: 1840. évi VI. tc.). Az 1827. évi XXXIII. tc. 1. §-a elrendelte, hogy az egyházi anyakönyveket két példányban kell vezetni, és a másodpéldányt minden év végén át kell adni a levéltár számára. A másodpéldányban vezetés elrendelése adatbiztonsági szempontból jelentős intézkedés volt, így az eredeti példány megsemmisülése esetén sem vesztek el az anyakönyvek adatai. A másodpéldányok levéltárba kerülésével pedig az állam számára is jutott feladat, hiszen gondoskodnia kellett az adatváltozások másodpéldányon történő átvezetéséről. A másodpéldányokból azonban kivonatot nem lehetett kiállítani, e feladat továbbra is csak az egyház hatáskörébe tartozott.⁶ Az 1840. évi VI. tc. bevezette a magyar nyelv használatát a közigazgatásban, továbbá a 7. §-a elrendelte az egyházi anyakönyvek magyar nyelven történő vezetését.

3. AZ ÁLLAMI ANYAKÖNYVEKRŐL SZÓLÓ 1894. ÉVI XXXIII. TÖRVÉNYCIKK

Az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvénycikk (a továbbiakban: 1894. évi XXXIII. tc.) 1895. október 1-jei hatálybalépésével elérkeztünk az első mérföldkőhöz: az állami anyakönyvezés bevezetéséhez.⁷ Ezen időponttól kezdve a születések, házasságok és halálesetek közhiteľű nyilvántartására és tanúsítására kizárólag az állami anyakönyvek szolgálnak.⁸

Tekintettel arra, hogy az egyházi anyakönyvek nem a személyállapotok, hanem az egyházi szertartások nyilvántartására szolgáltak, a polgárok és az állam számára szükséges, jogi tények bizonyítására alkalmas nyilvántartás-vezetési megoldás az állami anyakönyvezés volt.⁹ A születés, a házasságkötés és a haláleset olyan események, amelyek az adott személy(ek) számára jogokat és kötelezettségeket generálnak. Egyrészt az ügyféli érdekek védelmében az egyes személyállapoti adatok egyszerű és megbízható nyilvántartására

⁵ 1894. évi XXXIII. tc. indokolása; SÁNTHA György (2014): Mérföldkövek a hazai közigazgatás automatizálásának és a kormányzati számítástechnika kialakulásának történetében. In ÁLLÓ Géza – MOLNÁR Szilárd szerk.: *A „hiteles helyektől” az elektronikus közigazgatásig. Tanulmányok a magyar e-közigazgatásról*. Szeged, Primaware. 47.

⁶ Az anyakönyvezési rendeletről (1890). *Magyar Közigazgatás, Közigazgatási Hetilap*, 49. sz. 4.

⁷ NYITRAI Péter (2013): Az állami alapnyilvántartások. In LAPSÁNSZKY András szerk.: *Közigazgatási jog: Fejezetek szakigazgatásaink köréből*. Budapest, Complex Wolters Kluwer. 95–96.; TORMA András (2008): Anyakönyvi igazgatás. In KILÉNYI Géza szerk.: *A közigazgatási jog nagy kézikönyve*. Budapest, Complex. 1557–1558.

⁸ 1894. évi XXXIII. tc. 1. §.

⁹ BENCsik András (2014): Az állami alapnyilvántartások: Az anyakönyvi igazgatás és a népesség-nyilvántartás. In BENCsik András szerk.: *Közigazgatási jog. Különös rész I.* Budapest–Pécs, Dialóg Campus. 109.

és igazolására a megfelelő megoldás az állami nyilvántartás-vezetés. Másrészt az államnak is fontossá vált, hogy rendelkezésére álljanak azok az adatok, amelyek tanúsítására kizárólag az anyakönyvek szolgálnak. Például az általános védkötelezettséggel, az általános iskolakötelezettséggel járó feladatok teljesítésénél, a népesedési mozgalmak nyilvántartásánál.¹⁰

Az állami anyakönyvezés bevezetésével megszűnt az állam és az egyház közötti „*kölcsönzési viszony*”, az állam azért vette igénybe az egyházi anyakönyveket, mert ilyen nyilvántartásai nem voltak.¹¹ A törvénycikk hatálybalépésével kizárólag¹² az állami anyakönyvbe lehet közhiteles bejegyzést teljesíteni. Az egyházak saját anyakönyveiket mint nem közhiteles nyilvántartásokat továbbra is vezették és vezetik.

3.1. Szervezeti rend

Az országot anyakönyvi kerületekre osztották, amelyeket a belügyminiszter számokkal látott el.¹³ Az anyakönyvi kerületek kialakításánál az angol és a német megoldást követve az egyes kerületeket külön e célra alakították ki, megengedve az eltérést a közigazgatás területi beosztásától.¹⁴ Az anyakönyvi kerületek meghatározásakor figyelembe vették a település nagyságát, fekvését, lakosságszámát és a könnyű megközelíthetőséget.¹⁵

Minden anyakönyvi kerületben egy anyakönyvvezetőt, szükség esetén egy vagy több helyettest alkalmaztak. A magyar kormány anyakönyvvezetői hatáskörrel ruházhatta fel az Osztrák-Magyar Monarchia diplomáciai képviselőjét, a konzulját és e személyek helyettesét annak érdekében, hogy magyar állampolgár születésére, halálesetére és az előtte kötött házasságokra nézve ők is eljárhassanak.¹⁶

A korabeli anyakönyvi felügyelet szervezeti hierarchiája településtípusonként eltérő volt. Anyakönyvi felügyeletet:

- „*Budapest székesfővárosban és a törvényhatósági joggal felruházott városokban közvetlenül a polgármester, felsőbb fokon a belügyminister;*
- *rendezett tanácsú városokban, az esetben is, ha más községgel együtt képeznek egy anyakönyvi kerületet, közvetlenül a polgármester, másodfokon az alispán és harmadfokon*

¹⁰ 1894. évi XXXIII. tc. indokolása.

¹¹ DOLENECZ József (1893): *Az anyakönyvek államosítása. Különlenyomat a Jogi Szemle folyóiratból.* Budapest, Grill. 4.

¹² Kizárólagosság elve: „*A születések, házasságok és halálesetek közhiteles nyilvántartására és tanúsítására kizárólag a jelen törvény értelmében arra hivatott közegek által vezetett állami anyakönyvek szolgálnak.*” (1894. évi XXXIII. tc. 1. §)

¹³ MAGYARY Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás – A közigazgatás szerepe a XX. sz. államában. A magyar közigazgatás szervezete, működése és jogi rendje.* (IV. fejezet 26. §) Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 176.

¹⁴ LUKÁCS (1895): *i. m.* 21.; 1894. évi XXXIII. tc. 2. §.

¹⁵ 1895. évi január hó 30-án 9500. szám alatt kelt belügyministeri körrendelet, az anyakönyvi kerületek beosztása tárgyában. In LUKÁCS (1895): *i. m.* 76–77.

¹⁶ 1894. évi XXXIII. tc. 79. §.

- a belügyminister; ha pedig a polgármester az anyakönyvvezető, közvetlenül az alispán, felsőbb fokon a belügyminister;*
- nagy- és kisközégekben közvetlenül az anyakönyvi kerület székhelyén illetékes járási főszolgabíró, másodfokon az alispán, harmadfokon a belügyminister.”¹⁷

A szakmai irányítást a belügyminister végezte.

3.2. Nyilvántartás

Az anyakönyv olyan állami nyilvántartás, amely közhitelesen tanúsítja a bejegyzett születések, házasságok és halálesetek adatait.¹⁸ Minden anyakönyvi kerületben vezettek születési, halotti és házassági anyakönyvet, házassági anyakönyv vezetésével, illetve a házasságkötések lebonyolításával a belügyminister több szomszédos anyakönyvi kerület anyakönyvvezetői közül megbízhatott egyet. Jelen esetben a házassági jog alkalmazásában az érintett kerületek egy anyakönyvi kerületet képeztek.¹⁹

A következőkben az anyakönyv adattartalmát tekintem át kizárólag azon érdekességeket kiemelve, amelyek ma már nem szerepelnek az anyakönyvben. *Mindhárom anyakönyvtípus* esetében a névhez tartozó nemesi rangok,²⁰ a bejegyzés alanyának, érintettjének²¹ vállalása, foglalkozása, életkora az anyakönyv adattartalmát képezte.²² A *születési anyakönyv* külön nem tartalmazta a gyermek születési családi nevét, arra a gyermek családi jogállásától függően az apa vagy az anya családi nevéből lehetett következtetni.²³ A gyermek törvényes vagy törvénytelen származását megkülönböztetve tartották nyilván.²⁴ Ebben az időszakban a halva szülötteknek és a szülés közben elhaltaknak mind a születését, mind a halálesetét anyakönyvezték.²⁵ A *halotti anyakönyv* nemcsak az elhalt élő és fennálló házassága esetén tartalmazta a házastárs családi és utónevét, hanem akkor is, ha a házastárs elhunyt vagy tőle elvált.²⁶

¹⁷ 1894. évi XXXIII. tc. 14. §.

¹⁸ 1894. évi XXXIII. tc. 1. §.

¹⁹ 1894. évi XXXIII. tc. 5. §.

²⁰ A m. kir. igazságügyministernek 60.000 szám alatt kelt utasítása az állami anyakönyvek vezetése tárgyában (a továbbiakban: 60.000. sz. ut.) 34. §. In LUKÁCS (1895): i. m. 150.

²¹ Megjegyzés:

Bejegyzés alanya: a születés eseményben a megszületett gyermek, a házasság eseményben a vőlegény és a menyasszony, a haláleset eseményben az elhalt.

Bejegyzés érintettje: a születés eseményben a szülők, a haláleset eseményben az elhalt házastársa.

²² 1894. évi XXXIII. tc. 38. §, 64. §, 71. §.

²³ 1894. évi XXXIII. tc. 38. § d)–e) pont.

²⁴ 1894. évi XXXIII. tc. 38. §.

²⁵ 1894. évi XXXIII. tc. 39. §.

²⁶ 1894. évi XXXIII. tc. 71. § 4. pont.

3.3. Eljárési rend

Az anyakönyvvezető köteles volt az anyakönyvet két példányban vezetni. Minden bejegyzés hiteles másolat alakjában, szóról szóra, ugyanazon a napon az anyakönyv másodpéldányába is bejegyzendő és az anyakönyvvezető aláírásával hitelesítendő volt. A másodpéldány és az eredeti anyakönyv mindössze annyiban tért el egymástól, hogy a másodpéldányt a felek nem írták alá saját kezűleg. Minden naptári év végével a másodpéldányok lezárandók és a törvényhatóság levéltárába beszolgáltatandók voltak.²⁷ Az első példányba bejegyzett utólagos bejegyzéseket az anyakönyvvezetőnek hiteles másolat alakjában meg kellett küldenie a levéltárnak a másodpéldányba bejegyzés végett.²⁸ Ha az anyakönyv első példánya megrongálódott vagy megsemmisült, akkor a másodpéldányból rendelkezésre álltak a hiteles és naprakész anyakönyvi adatok.

Az anyakönyvből az ügyfél számára *anyakönyvi kivonat* formájában lehetett adatot szolgáltatni. A korabeli anyakönyvi kivonatnak szó szerint tartalmaznia kellett az adott bejegyzést, a lap szélére írt minden feljegyzéssel és kiigazítással együtt. A kivonat formailag is megegyezett az anyakönyvi bejegyzéssel, ugyanolyan nyomtatványon adták ki – a címtől és a záradéktól eltekintve –, mint amilyen a bejegyzés rögzítésére szolgált.²⁹

3.4. Módosítások

A magyar anyakönyv belső felépítése a francia modellt követte. Ennek megfelelően az anyakönyveket 1895. október 1-je és 1907. január 1-je között a jegyzőkönyvi struktúra jellemezte.³⁰ 1907. január 1-jével vezették be a *rovatos szerkezetű anyakönyvet*.³¹ E módosítás tekinthető az állami anyakönyvezés második jelentősebb mérföldkövének.³² Az új struktúra bevezetésének előnye az anyakönyvezés módszerének egyszerűsítése, az anyakönyvezés gyorsítása, az áttekinthetőség biztosítása, és a terjedelmes anyakönyvek felszámolása volt.³³ A rovatos szerkezetű anyakönyvek az elhelyezést lényegesen megkönnyítették, hiszen csökkent az évente kiállított anyakönyvek száma. A jegyzőkönyv szerkezetű anyakönyvek 600 laposak voltak, így a születési és a halotti anyakönyvekbe 600 anyakönyvi esemény, míg a házassági anyakönyvbe 300 házassági anyakönyvi esemény bejegyzésére volt lehetőség. Ezzel szemben a rovatos mintájú, ugyanekkora terjedelmű születési és halotti

²⁷ 1894. évi XXXIII. tc. 24. §, 60.000 sz. ut. 39. § In LUKÁCS (1895): *i. m.* 159.

²⁸ 1894. évi XXXIII. tc. 26. §.

²⁹ 80.000 B. M. 1895. sz. belügyministeri rendelet az állami anyakönyvi felügyelő hatóságok részére kibocsátott utasítás tárgyában 43. §. In LUKÁCS (1895): *i. m.* 171.

³⁰ 1894. évi XXXIII. tc. 21. §.

³¹ DOLENECZ József (1905): *Az új anyakönyvi törvény*. Budapest, Gyakorlati Közigazgatási Könyvtár és Döntvénytár kiadása. 26., 34., 36.

³² Az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. tc. módosításáról szóló 1904. évi XXXVI. törvénycikk (a továbbiakban: 1904. évi XXXVI. tc.) 13. §.

³³ Állami anyakönyvi intézményünk (1906). *Magyar Közigazgatás, Közigazgatási Hetilap*, 24. évf. 47. sz. 1.

anyakönyvbe 1800 anyakönyvi esemény, a házassági anyakönyvbe pedig 900 házassági anyakönyvi esemény vált rögzíthetővé.³⁴

1947. január 14-ével életbe lépő *egyes címek és rangok megszüntetéséről szóló 1947. évi IV. törvény értelmében* az egyes rangjelző címek (nemesi és főnemesi rang), a „vitéz” cím, a közszolgálat körében rendszeresített álláshoz fűződő címek viselése tilossá vált. E törvény értelmében az anyakönyvbe tilos volt bejegyezni az egyes címeket és rangokat.

A házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló 1946. évi XXIX. törvénycikk (a továbbiakban: 1946. évi XXIX. tc.) 1947. június 1-jei hatálybalépésével megszűnt a házasságból és a házasságon kívül született gyermekek közötti hátrányos jogi megkülönböztetés. Az állami anyakönyvbe azt a tényt, vagy bármilyen utalást arra, hogy a gyermek házasságon kívül született, nem szabad bejegyezni.³⁵ Ha a házasságon kívül született gyermek harmadik életévének betöltéséig a gyermek családi jogállását apai elismerő nyilatkozat, apaságot megállapító bírói ítélet, az anya utólagos házasságkötése révén nem rendezték, akkor a gyámhatóság a gyermek részére hivatalból, úgynevezett képzelt apát állapított meg.³⁶ E rendelkezéssel megjelent az anyakönyvben egy új szülői minőségtípus: a „képzelt apa”. Az új jogintézmény bevezetésével a gyermek apjaként nem létező személy, tehát fiktív adat került az anyakönyvbe. A képzelt személy apaként³⁷ történő bejegyzése a gyermek érdekeit szolgálta, és kizárólag a családi név viselésére irányuló jogot keletkeztetett.³⁸

A községi illetőség megszüntetéséről szóló 1948. évi LXI. törvény megszüntette a községi illetőséget 1949. február 1-jével. Ezen időpontig a magyar állampolgár külföldön történt anyakönyvi eseményének bejegyzésére az illetőséggel rendelkező – általában az ügyfél lakóhelye szerinti – anyakönyvvezető volt jogosult. 1949. február 1-jétől Budapest Főváros V. kerületének anyakönyvvezetője látta el országos illetékességgel a feladatot.³⁹ E rendelkezésnek köszönhetően a külföldön történt, magyar állampolgárra vonatkozó anyakönyvi események nyilvántartása egy szerv kezében összpontosult, biztosítva az áttekinthetőséget és az egységes jogalkalmazást.

³⁴ 1904. évi XXXVI. tc. indokolása.

³⁵ 1946. évi XXIX. tc. 22. § (1) bek.

³⁶ 1946. évi XXIX. tv. 22. § (2) bek.

³⁷ Megjegyzés: 1947. június 1-jétől 2014. március 14-éig a gyermek részére legkésőbb a harmadik életévének betöltéséig, ha az apai jogállás nem volt betöltve, akkor képzelt apát kellett megállapítani. 2014. március 15-étől ezt a szabályt a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével a jogalkotó hatályon kívül helyezte.

³⁸ 1946. évi XXIX. tc. indokolása.

³⁹ UGRÓCZKY Mária (2018): *Anyakönyvi szakvizsga*. Telki, SL és Társa Bt. 154–155. Megjegyzés: az *Anyakönyvi Utasításnak a magyar állampolgárságról szóló 1948. évi LX. törvénycikk és a községi illetőség megszüntetéséről szóló 1948. évi LXI. törvénycikk végrehajtásával kapcsolatban szükségessé vált módosítása és kiegészítése tárgyában kiadott 800/1949. (I. 26.) BM rendelet 6. § (8) bekezdése Budapest Főváros – a korabeli kerületbeosztás szerinti – IV. kerületének anyakönyvvezetőjét jelölte ki a hazai anyakönyvezési feladatok ellátására kizárólagos illetékességgel. *Budapest főváros kerületeinek megállapításáról szóló 4349/1949. (XII. 20.) MT rendelet* alapján 1950. január 1-jétől a korábbi IV. kerületből V. kerület lett.*

4. AZ ANYAKÖNYVEKRŐL SZÓLÓ 1952. ÉVI 19. TÖRVÉNYEREJŰ RENDELET

A következő előrelépésre 1953. január 1-jén került sor, ekkor lépett hatályba az új anyakönyvi eljárási jogszabály, az *anyakönyvekről szóló 1952. évi 19. törvényerejű rendelet* (a továbbiakban: 1952. évi 19. tvr.), amely hatályon kívül helyezte az 1894. évi XXXIII. tc.-et. Az új anyakönyvi jogszabály a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvénnyel (a továbbiakban: Csjt.) egyszerre lépett hatályba.⁴⁰

4.1. Szervezeti rend

Az új törvényerejű rendelettel bővült az anyakönyvvezetői hatáskörrel felruházható külképviseletek köre. A hatályon kívül helyezett törvencikk e jogot mindössze az Osztrák-Magyar Monarchia diplomáciai képviselőjének, konzuljának és helyettesének adta meg, míg az 1952. évi 19. tvr. 1. § (4) bekezdése értelmében a Minisztertanács bármely külképviseletet felhatalmazhatta arra, hogy a külföldön tartózkodó magyar állampolgárok születését, házasságkötését, illetőleg halálát anyakönyvezzé.

A korábbi időszakhoz képest egyszerűsödött az anyakönyvi felügyelet szervezeti rendszere. Az anyakönyvvezető, illetőleg az anyakönyvvezető-helyettes működése felett a felügyeletet a jogszabály valamennyi településtípus esetében egységesen a járási és a megyei anyakönyvi felügyelő hatáskörébe utalta.⁴¹

4.2. Nyilvántartás

A korábbi szabállyal ellentétben most már házassági anyakönyvet is minden anyakönyvi kerületben vezetni kellett.⁴²

Az anyakönyvi nyilvántartás adattartalmát is módosította az új joganyag. 1953. január 1-jétől egyik típusú *anyakönyv* (születési, házassági, halotti) sem tartalmazza a vallási hovatartozást. Valamennyi anyakönyvbe az életkori adat helyett a születés ideje jegyzendő be. A *születési anyakönyvbe* önálló rovatként bekerült a gyermek családi neve.⁴³ A *házassági anyakönyv* adattartalma is változott, új adatként megjelent a feleség házassági neve, valamint a szülői megállapodás a gyermek családi nevében. Ezen újítás indoka, hogy a feleség 1953. január 1-jétől kétfajta házassági névviselési forma közül választhatott, vagy felvette a férje teljes nevét a házasságra utaló -né toldattal, vagy megtartotta a születési nevét.

⁴⁰ LAMPÉRT Bernadett (2012): *Bevezetés az anyakönyvi igazgatásba. Segédlet az anyakönyvi szakvizsgára felkészítő tanfolyam résztvevőinek.* Telki, SL és Társa Bt. 16.

⁴¹ 1952. évi 19. tvr. 8. § (1) bek.

⁴² 1952. évi 19. tvr. 2. § (2) bek.

⁴³ 1952. évi 19. tvr. 6. § (1) bek. 2. pont.

Megjelent egy új jogintézmény, a *házassági névviselési forma módosítása* is, amely módosítási jog a feleséget akkor illette meg, ha a férje nevét viselte. Férje halála után a feleség választása szerint vagy megtartotta férje nevét, vagy az anyakönyvvezetőnek bejelentette, hogy kizárólag a maga nevét kívánja viselni.⁴⁴ A *halotti anyakönyvbe* az 1952. évi 19. tvr. 6. § (6) bekezdés 3. pont értelmében – az 1894. évi XXXIII. tc. rendelkezését megváltoztatva – kizárólag akkor kell bejegyezni a házastárs nevét, ha a haláleset pillanatában fennállt a házasság.

Az anyakönyv adattartalmának változása végett az új adattartalomnak megfelelő rovatokat tartalmazó anyakönyveket kellett előállítani.

4.3. Eljárási rend

Bővült az anyakönyvből kiállítható dokumentumok köre. Az anyakönyvekből szó szerint egyező *anyakönyvi másolat*, *anyakönyvi kivonat* és hivatalos adatszolgáltatás célját szolgáló *értesítés* állítható ki.⁴⁵ Az 1894. évi XXXIII. tc. rendelkezésével ellentétben első ízben, a születésről, a házasságkötésről és az elhalálozásról kiállított anyakönyvi kivonatot illetégmentesen kellett kiadni.⁴⁶

4.4. Módosítások

Az anyakönyvekről szóló 1952. évi 19. törvényerejű rendelet módosításáról szóló 1963. évi 1. törvényerejű rendelet 1963. január 1-jével a belügyminiszter helyett a Minisztertanács elnökére ruházta a szakmai irányítási hatáskört. A belügyminiszter helyett az anyakönyvvezető és az anyakönyvvezető-helyettes kinevezésére a jogot községekben a községi tanács végrehajtó bizottságára, városokban pedig a városi, városi (fővárosi) kerületi tanács végrehajtó bizottsága igazgatási osztályának vezetőjére ruházta.

5. AZ ANYAKÖNYVEKRŐL ÉS A HÁZASSÁGKÖTÉSI ELJÁRÁSRÓL SZÓLÓ 1963. ÉVI 33. TÖRVÉNYEREJŰ RENDELET

A következő lépés az anyakönyvi eljárásban 1964. január 1-jéhez köthető. Ekkor lépett hatályba *az anyakönyvekről és a házasságkötési eljárásról szóló 1963. évi 33. törvényerejű rendelet* (a továbbiakban: 1963. évi 33. tvr.). Az új jogszabály megalkotásának célja

⁴⁴ Csjt. 26. § (1)–(2) bek.

⁴⁵ 1952. évi 19. tvr. 7. § (1) bek.

⁴⁶ 1952. évi 19. tvr. 12. § (2) bek., Vö. 1894. évi XXXIII. tc. 33. § „Az anyakönyvi kivonatokért járó díjakat a belügyminiszter állapítja meg. Ezen díjak az anyakönyvvezetőt, illetőleg azon községekben, melyeket erre a belügyminiszter feljogosít, a községet illetik meg. Ez utóbbi esetben az anyakönyvvezetéssel járó összes költségeket a község viseli.”

az anyakönyvi ügyintézéshez fűződő állami és egyéni érdekek előmozdítása és az összhang megteremtése az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvénnyel (a továbbiakban: Áe.).⁴⁷

5.1. Szervezeti rend

Az anyakönyvi igazgatás szervezeti rendszerében lényegi változás nem történt. Jogalkotás-technikai szempontból egy változás emelhető ki. A jogalkotó ugyanis utasítás szintjéről törvényerejű rendelet szintjére emelte annak kimondását, hogy magyar állampolgár külföldön történt születésének, házasságkötésének és halálesetének anyakönyvezésére belső Budapesten V. kerület anyakönyvi hivatalának anyakönyvvezetője jogosult.⁴⁸ Az új anyakönyvi törvényerejű rendelet lehetővé tette, hogy azon anyakönyvi kerületekben, amelyek területén végrehajtó bizottsági kirendeltség is működött, és az anyakönyvi bejegyzések száma azt indokolta, *anyakönyvi kerületi kirendeltséget* szervezzenek.⁴⁹

5.2. Nyilvántartás

Az anyakönyv adattartalma ezen időszakban nem változott. Nyilvántartás-vezetési szempontból azonban újításnak számított, hogy az egyedülálló örökbefogadó szülő vérszerinti szülőként bejegyezhető⁵⁰ az anyakönyvbe, ha a gyermek másik szülőjeként egyidejűleg a gyámhatóság által megállapított képzelt személy adatait jegyezték be.⁵¹

5.3. Eljárási rend

Az anyakönyvvezető társadalmi szerepének növelése érdekében a törvényerejű rendelet az anyakönyvvezető hatáskörei között említette az egyes családi eseményekkel kapcsolatos társadalmi ünnepségek megrendezésében történő közreműködést.⁵² Az anyakönyvvezető ugyanis a kapocs az állam és az állampolgár között, így a családi eseményeken szerepléssel növelhető az állampolgárok bizalma és a társadalmi rendezvény színvonala az anyakönyvvezető jelenlétével.⁵³

⁴⁷ SZILÁGYI László (1964): Az anyakönyvi eljárás új szabályozása. *Állam és Igazgatás*, 14. évf. 2. sz. 167.

⁴⁸ 1963. évi 33. tvr. 6. § (2) bek.

⁴⁹ 1963. évi 33. tvr. 3. § (2)–(3) bek.

⁵⁰ Vö. SZEGŐ György (1961): Lehet-e az anyakönyvbe vérszerinti szülőként bejegyezni az örökbefogadót, ha az egyedülálló személy? *Magyar Jog*, 8. évf. 11. sz. 504–507.

⁵¹ 1963. évi 33. tvr. 8. § (4) bek.; UGRÓCZKY Mária (2004): *Anyakönyvi igazgatás I.* Budapest, Unió. 17.

⁵² 1963. évi 33. tvr. 4. § (3) bek. d) pont.

⁵³ Vö. BACSÓ Jenő – SZILÁGYI László (1965): *Anyakönyvi ügyintézés*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 458–492.

A házasságkötési eljárás szabályait korábban több joganyag szabályozta párhuzamosan, például az 1952. évi 19. tvr. hatálya alatt e szabályok részben az anyakönyvi jogszabályokban, részben *a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1952. évi 23. törvényerejű rendeletben* voltak fellelhetők. Az új anyakönyvi törvényerejű rendelettel a házasságkötési eljárásra vonatkozó szabályok mind az anyakönyvi törvényerejű rendeletbe, illetve annak végrehajtási rendeleteibe kerültek át.⁵⁴

5.4. Módosítások

Az anyakönyvekről és a házasságkötési eljárásról szóló 1963. évi 33. törvényerejű rendelet módosításáról szóló 1981. évi 5. törvényerejű rendelet *1981. január 1-jével megszüntette az anyakönyvi másodpéldány készítésének kötelezettségét*. A másodpéldányok vezetése ugyanis jelentős többletmunkát rótt az anyakönyvvezetőkre. Ugyanakkor megszüntetése – adatbiztonsági szempontból – nem tekinthető megalapozott döntésnek, hiszen ha az anyakönyv elvész, megsemmisül vagy megrongálódik, akkor nem áll rendelkezésre a biztonsági másolat, az a dokumentum, amelyből az adatok, mint elsődleges adatforrásból hitelesen igazolhatók lennének. Az anyakönyvi adatok pótlásában jelen esetben már csak az anyakönyvi alapiratok, az állami népelegnyilvántartás adatai és a polgárok meghallgatása vezet eredményre.⁵⁵

6. AZ ANYAKÖNYVEKRŐL, A HÁZASSÁGKÖTÉSI ELJÁRÁSRÓL ÉS A NÉVVISELÉSRŐL SZÓLÓ 1982. ÉVI 17. TÖRVÉNYEREJŰ RENDELET

A következő újabb anyakönyvi eljárási jogszabály *az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet* (a továbbiakban: 1982. évi 17. tvr.), amely 1983. január 1-jén lépett hatályba. Az új joganyag mennyiségre több rendelkezést tartalmazott, mint a korábbi törvényerejű rendelet, ahogy a jogszabály címe is mutatja, az anyakönyvi eljárás szabályrendszere kiegészült a névviselésre vonatkozó részben anyagi, részben eljárásjogi rendelkezésekkel. A korábbi szabályozáshoz képest az új tvr. lényegi módosítást azonban nem fogalmazott meg.⁵⁶

⁵⁴ SZILÁGYI László (1964): Az anyakönyvi eljárás új szabályozása. *Állam és Igazgatás*, 14. évf. 2. sz. 169.

⁵⁵ BACSÓ Jenő (1979): Az anyakönyvi jogszabályok korszerűsítése. *Állam és Igazgatás*, 29. évf. 1. sz. 11.

⁵⁶ BOROS János (1995): *100 éves az állami anyakönyvvezetés (1895–1995)*. Budapest, BM. 14.

6.1. Szervezeti rend

A 1982. évi 17. tvr. hivatalosan is megszüntette az 1964-től csak formálisan fennálló anyakönyvi kerületeket, hiszen az anyakönyv szakapparátusa ezen időponttól kezdve már beolvadt a tanácsi igazgatási szervezetrendszerbe.⁵⁷

Csökkent a Minisztertanács által felhatalmazott magyar külképviseleti hatóságok hatásköre. A tvr. értelmében csak a házasság megkötésére és anyakönyvezésére van hatáskörük, a külföldön történt születéseket és haláleseteket kizárólag a hazai anyakönyvi szerv jegyezhette be az anyakönyvbe.⁵⁸

6.2. Nyilvántartás

Az Áe.⁵⁹ 1982. január 1-jei módosításával összhangban, az új tvr. az anyakönyvet már *hatósági nyilvántartásként* nevesíti. Az állami anyakönyvezés bevezetését követően most először jelenik meg az anyakönyv mint hatósági nyilvántartás terminológia a joganyagban.⁶⁰

A nyilvántartás adattartalma is változott. *Valamennyi anyakönyvből* kikerültek a foglalkozásra utaló adatok, valamint a teljes lakcím helyett már csak a település megadása szükséges. Mindhárom anyakönyvnek adattartalma lett a személyi szám (gyermek, szülők, férj, feleség, elhalt, elhalt házastársának személyi száma). *A születési anyakönyvnek* már nem képezte adattartalmát a halva születés ténye, 1983. január 1-jétől kizárólag az élve születéseket anyakönyvezzük.⁶¹ *A házassági anyakönyvből* kikerült a házassági tanúk és a tolmács lakóhelye, e személyek vonatkozásában az anyakönyvbe csak a családi és utónevük jegyzendő be.⁶² *A halotti anyakönyvnek* pedig nem képezte többé adattartalmát a halál oka.⁶³

Az új adattartalomhoz igazodó anyakönyvek csak 1986-ban kerültek használatba, addig az anyakönyv adattartalmát már nem képező adatok rovatait mint nem kötelező mezőket vezették.⁶⁴

⁵⁷ UGRÓCZKY (2004): i. m. 24.; 1982. évi 17. tvr. 2. §.

⁵⁸ 1982. évi 17. tvr. 2. § (3) bek. Megjegyzés: a külképviselet házasságkötési és házasság anyakönyvezési hatásköre 2002. december 14-ével, az Európai Unióhoz történő csatlakozással összefüggésben megszűnt. 1982. évi 17. tvr.-t módosító 2002. évi XLV. törvény 34. § (3) bekezdés b) pontja 2002. december 14-ével szüntette meg a külképviseltek e hatáskörét, azonban a Magyar Köztársaság külképviseleti hatóságai előtt kötetendő házasságokról szóló 1/1958. (X. 1.) BM-KüM rendelet egészen 2004. május 1-jéig, Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozásáig hatályban maradt.

⁵⁹ Áe. 53. § (1)–(2) bek.: „Az államigazgatási szerv a jogszabályban meghatározott adatokat nyilvántartja. Az állampolgárok adatainak nyilvántartását csak törvény, törvényerejű rendelet vagy minisztertanácsi rendelet írhatja elő. Az államigazgatási szerv a nyilvántartás és az alapjául szolgáló iratok adatait a jogszabályban meghatározott szervnek és személynek hozhatja tudomására.”

⁶⁰ 1982. évi 17. tvr. 1. § (1) bek.

⁶¹ 1982. évi 17. tvr. 32. § (1) bek.

⁶² 1982. évi 17. tvr. 35. § (1) bek. e) pont.

⁶³ 1982. évi 17. tvr. 36. § (1) bek.

⁶⁴ UGRÓCZKY (2004): i. m. 24.

6.3. Eljárási rend

Az anyakönyvvezető új hatáskört kapott: a szülők kérelmére a 14 éven aluli kiskorú személy utónevét egyszer módosíthatta. Az anyakönyvvezető e hatásköre 2002. december 13-áig létezett, ezt követően az utónév módosítása mint névváltoztatási eljárás a belügyminiszter hatáskörébe került.⁶⁵

A jogalkotó törvényerejű rendelet szintjére emelte az anyakönyvbe és az anyakönyvi iratokba betekintést, amelyet csak állami szerv dolgozójának tett engedélyezhetővé, ha a betekintést kérelmező személyére szóló meghatalmazással igazolta, hogy erre hivatalos eljárásban van szüksége. Először jelenik meg az anyakönyvi joganyagban a *célhoz kötöttség elve* is. Az anyakönyvvezető és az a szerv, amely jogszabály alapján az anyakönyvi nyilvántartásból adatot kapott, azt csak jogszabályban meghatározott célra használhatta fel, és nem hozhatta illetéktelenek tudomására.⁶⁶

6.4. Módosítások

A módosítások érintik a szervezeti rendet, a nyilvántartást és az eljárási rendet egyaránt.

Szervezeti rendet érintő módosítások:

Az 1982. évi 17. tvr. számos szervezeti változást megélt 1983. január 1-je és 2014. június 30-a között. A rendszerváltozást követően, a tanácsi rendszer megszüntetésével az *anyakönyvvezetők* a tanács végrehajtó bizottságának igazgatási feladatokat ellátó szakigazgatási szervétől a települési önkormányzat polgármesteri hivatalához kerültek.⁶⁷

A következő jelentősebb változás a *hazai anyakönyvezést ellátó szerv* tekintetében következett be. 2002. december 15-étől Budapest Főváros V. kerületének anyakönyvvezetőjétől a hatáskör átkerült a fővárosi főjegyzőhöz.⁶⁸ 2007. április 1-jével a hatáskör címzettje újból változott, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal lett.⁶⁹

⁶⁵ 1982. évi 17. tvr. 28. § (1) bek.

⁶⁶ 1982. évi 17. tvr. 6. §.

⁶⁷ A helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről szóló 1991. évi XX. törvény 3. §.

⁶⁸ Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet módosításáról szóló 2002. évi XLV. törvény 3. §.

⁶⁹ Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 6/2003. (III. 7.) BM rendelet [a továbbiakban: 6/2003. (III. 7.) BM rendelet] 1. § (2) bek.

A szakmai irányítást ellátó szerv 1990. április 15-étől újból a belügyminiszter,⁷⁰ 2006. augusztus 1-jével a hatáskör átkerült az igazságügyi és rendészeti miniszterhez,⁷¹ 2010. július 1-jével pedig a közigazgatási és igazságügyi miniszterhez.⁷²

Nyilvántartást érintő módosítások:

Az anyakönyvi nyilvántartás-vezetés szempontjából két módosítás emelendő ki. Az egyik kiegészítés, hogy a *származási hely* mint új adat bekerült az anyakönyvbe (1991. július 23.), a másik módosítás pedig a *bejegyzett élettársi kapcsolat* (a továbbiakban: BÉT) létesítésének jogi lehetősége (2009. július 1.). A BÉT jogintézményének bevezetése miatt változtatni kellett az anyakönyvezés egyes részletszabályain, új anyakönyvi okmányokat, a bejegyzett élettársi kapcsolatok anyakönyvét, BÉT anyakönyvi kivonatot, valamint a megváltozott családi állapotok miatt új típusú halotti anyakönyvet és halotti anyakönyvi kivonatot vezettek be.

Eljárási rendet érintő módosítások:

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.) hatálybalépésével összhangban módosult a törvényerejű rendelet is, kiegészült az elektronikus ügyintézésre vonatkozó rendelkezésekkel. A törvényerejű rendelet – tekintettel arra, hogy az anyakönyvi eljárások többségében személyes megjelenés szükséges – egyedül az anyakönyvi kivonat, a hatósági bizonyítvány és a névváltoztatási okiratmásolat kiállításának kérelmezését engedte elektronikus úton. E jogszabály-módosításnak köszönhetően 2006. március 1-jével működésbe állt az *Anyakönyvi Szolgáltató Alrendszer* (a továbbiakban: ASZA-rendszer), amely az anyakönyveket, anyakönyvi kivonatokat nyilvántartó, okiratkiállító és -szolgáltató rendszer volt.⁷³ Ezen elektronikus nyilvántartás bevezetésének okát a jogalkotó a következőképpen határozza meg: „Az anyakönyvi bejegyzések céljára, valamint az anyakönyvi kivonat kiállítására szolgáló biztonsági okmányokról a közhitelességet szolgáló ellenőrzés, valamint a visszaélések megakadályozása céljából központi nyilvántartást kell vezetni.”⁷⁴ Az ASZA-rendszer egészen az elektronikus anyakönyv bevezetéséig működött.

⁷⁰ A belügyminiszter feladat- és hatásköréről szóló 39/1990. (IX. 15.) Korm. rendelet 8. §; a belügyminiszter feladat- és hatásköréről szóló 147/1994. (XI. 17.) Korm. rendelet 6. § e) pont; a belügyminiszter feladat- és hatásköréről szóló 150/2002. (VII. 2.) Korm. rendelet 8. § e) pont.

⁷¹ Az igazságügyi és rendészeti miniszter feladat- és hatásköréről szóló 164/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet 1. § c) pont.

⁷² Az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet 13. § b) pont.

⁷³ 6/2003. (III. 7.) BM rendelet 89. § (1) bek.

⁷⁴ 1982. évi 17. tvr. 41/B. § (1) bek.

7. ÖSSZEGRÉS

A tanulmányban azon főbb jogszabályokat, normatív rendelkezéseket mint mérföldköveket mutattam be, amelyek az állami anyakönyvi nyilvántartás fennállása óta a papíralapú anyakönyvezésben bekövetkeztek. A legutolsó és talán a legfontosabb fordulópont az anyakönyvezés állami feladattá válása óta 2014. július 1-jén következett be az anyakönyvi nyilvántartás elektronikussá tételével.⁷⁵ Ezen időponttól az anyakönyvi események nyilvántartása kizárólag elektronikusan történik, megszüntetve ezáltal a papíralapú, anyakönyvi eseményenként és területileg tagolt anyakönyvezést. Az elektronikus anyakönyvi rendszerre történő átállás az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény (a továbbiakban: At.) hatálybalépésének napján azonnal meg is valósult. Hasonlóan az egyházi anyakönyvezésről történő átálláshoz, jelen esetben is érvényesült a *kizárólagosság elve*, vagyis a papíralapú anyakönyvbe bejegyzést ezt követően már nem lehet tenni, mindössze a bejegyzés lezárása engedélyezett.⁷⁶

A *szervezeti rendet* tekintve az anyakönyvezési hatáskörrel rendelkező szervek megnevezése 1895. évtől – igazodva az ország közigazgatási felépítéséhez – sokat változott. A szervezeti hierarchiában azonban lényegi változás nem következett be. Az anyakönyvi igazgatás továbbra is háromszintű: települési szinten az anyakönyvvezető rendelkezik hatáskörrel, a felügyelet maradt területi szinten, a fővárosi és megyei kormányhivatalnál, a szakmai irányítás pedig miniszteri szintű feladat, a Miniszterelnökséget vezető miniszter hatásköre. A hazai anyakönyvezés szervezetén – igazodva a magyar állampolgárok mobilitásához – változtatni kellett. A hazai anyakönyvezéssel járó munkateher arányos elosztása érdekében e feladatot Budapest Főváros Kormányhivatala mint országos illetékességgel rendelkező szerv mellett a megyei kormányhivatalok, illetve a kijelölt külképviseletek hivatalos konzuli tisztviselői jogosultak ellátni.

Mivel az anyakönyv elektronikus információs rendszer lett, így a szervezeti rendben megjelent egy új szereplő: a nyilvántartó szerv, amely a belügyminiszter. A *nyilvántartó szerv* feladata működtetni az elektronikus anyakönyvi nyilvántartást és ellátni az egyes adatkezelési műveleteket.⁷⁷

Az *elektronikus anyakönyv adattartalmát* tekintve lényegi változás nem történt, eltérés csak a *nyilvántartás felépítésében* tapasztalható. Az elektronikus anyakönyvi nyilvántartási rendszer részei:

- anyakönyvi ügyintézését támogató nyilvántartások: az elektronikus anyakönyv; az apai elismerő nyilatkozatok nyilvántartása és az okiratnyilvántartás;
- a rendszerbeli jogosultságok megfelelő kezelését a jogosultsági nyilvántartás segíti;

⁷⁵ Vö. *Elektronikus anyakönyvi nyilvántartás megvalósítása* (2013). Budapest, Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala.

⁷⁶ Az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól szóló 429/2017. (XII. 20.) Korm. rendelet 23. § (2) bek.

⁷⁷ At. 6. §.

- a papíralapú anyakönyvek azonosításához és tárolásához szükséges adatokat pedig a papíralapú anyakönyvek nyilvántartása tartalmazza.⁷⁸

Az elektronikus anyakönyv a bevezetésekor egy „üres” adatbázis volt. Az új, illetve 2014. július 1-jét követően anyakönyvezett anyakönyvi eseményeket már csak az elektronikus nyilvántartásba kell bejegyezni, viszont 119 évnyi anyakönyvi adat továbbra is kizárólag a papíralapú nyilvántartásban szerepel. Az anyakönyvvezetők munkaterhét, a felhalmozott anyakönyvi bejegyzések számát figyelembe véve a jogalkotó a *fokozatosság elvét* rendelte el alkalmazni. Ezen elv alapján, ha olyan bejegyzésről szükséges adatszolgáltatást teljesíteni, amely a papíralapú nyilvántartásban szerepel, akkor az adatszolgáltatás teljesítését megelőzően a bejegyzést rögzíteni szükséges az elektronikus anyakönyvben. Csak ezt követően teljesíthető az adatszolgáltatás, szintén ezen elektronikus információs rendszer útján. Az elektronikus anyakönyvbe kerülés másik alternatívája, ha valakinek új anyakönyvi eseménye (például házasságkötés esetén a felek születési bejegyzését rögzíteni kell az elektronikus rendszerbe), anyakönyvi adatváltozása (például a születési névváltoztatás maga után vonja a születési esemény felvitelét az elektronikus rendszerbe) keletkezik, vagy anyakönyvi eseményben érintettként szerepel (például gyermek születése kapcsán a szülők születési bejegyzése és házassága rögzítendő a nyilvántartásban).

Összegzésként megállapítható, hogy a magyar állami anyakönyvezés megőrizte azon tradíciókat, amelyek az anyakönyvi igazgatást 1895 óta jellemzik. Az anyakönyvvezető szerepe, a hagyományokhoz híven a közösségben, a családi eseményeken továbbra is kiemelkedően fontos, emellett az elektronikus anyakönyvi nyilvántartás bevezetésével sem szakadt el a nyilvántartás-vezetés a klasszikus anyakönyvezési terminus technikusoktól. Az elektronikus rendszerben is használatos fogalom az esemény, a bejegyzés, az anyakönyvi okirat és az anyakönyvi kivonat. A papíralapú anyakönyvi esemény felvitele során – megkönnyítve az anyakönyvvezetők feladatát – ugyanazon bejegyzési lépéseket kell teljesíteni, mint a papíralapú anyakönyvezés során (alapbejegyzés, utólagos bejegyzés és/vagy újbóli anyakönyvezés). A tradíciókhoz való kötődés azonban nem mentesítheti a jogalkotót a modern információs és kommunikációs technikai eszközök és technológiák igénybevételéről. Ez utóbbiak ugyanis segítik, gyorsítják és hatékonyabbá teszik az anyakönyvek vezetését. Ennek igazolására azonban már egy következő tanulmány szolgál.

⁷⁸ At. 69. § (1)–(3) bek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Állami anyakönyvi intézményünk (1906). *Magyar Közigazgatás, Közigazgatási Hetilap*, 24. évf. 47. sz.
2. Az anyakönyvezési rendeletről (1890). *Magyar Közigazgatás, Közigazgatási Hetilap*, 49. sz.
3. BACSÓ Jenő (1979): Az anyakönyvi jogszabályok korszerűsítése. *Állam és Igazgatás*, 29. évf. 1. sz.
4. BACSÓ Jenő – SZILÁGYI László (1965): *Anyakönyvi ügyintézés*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
5. BENCSIK András (2014): Az állami alapnyilvántartások: Az anyakönyvi igazgatás és a népesség-nyilvántartás. In BENCSIK András szerk.: *Közigazgatási jog. Különös rész I.* Budapest–Pécs, Dialóg Campus. 107–124.
6. BOTOS János (1995): *100 éves az állami anyakönyvvezetés (1895–1995)*. Budapest, BM.
7. DOLENECZ József (1893): *Az anyakönyvek államosítása*. Különlenyomat a *Jogi Szemle* folyóiratból. Budapest, Grill.
8. DOLENECZ József (1905): *Az új anyakönyvi törvény*. Budapest, Gyakorlati Közigazgatási Könyvtár és Döntvénytár kiadása.
9. *Elektronikus anyakönyvi nyilvántartás megvalósítása* (2013). Budapest, Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala.
10. LAMPÉRT Bernadett (2012): *Bevezetés az anyakönyvi igazgatásba. Segédlet az anyakönyvi szakvizsgára felkészítő tanfolyam résztvevőinek*. Telki, SL és Társa Bt.
11. LUKÁCS György (1895): *Az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvénycikk magyarázata*. Budapest, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság.
12. MAGYARY Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás – A közigazgatás szerepe a XX. sz. államban. A magyar közigazgatás szervezete, működése és jogi rendje*. (IV. Fejezet 26. §) Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 175–192.
13. RÉVÉSZ T. Mihály (2013): Az állami anyakönyvezés történetéhez. In MÁTHÉ Gábor – RÉVÉSZ T. Mihály szerk.: *Állam-, Egyház-, Jogtörténeti magyarázatok. Ünnepi tanulmányok Rácz Lajos tiszteletére 65. születésnapja alkalmából*. Multiszolg Bt. 110–117.
14. NYITRAI Péter (2013): Az állami alapnyilvántartások. In LAPSÁNSZKY András szerk.: *Közigazgatási jog: Fejezetek szakigazgatásaink köréből*. Budapest, Complex Wolters Kluwer. 95–96.
15. SÁNTHA György (2014): Mérföldkövek a hazai közigazgatás automatizálásának és a kormányzati számítástechnika kialakulásának történetében. In ÁLLÓ Géza – MOLNÁR Szilárd szerk.: *A „hiteles helyektől” az elektronikus közigazgatásig. Tanulmányok a magyar e-közigazgatásról*. Szeged, Primaware. 504–507.
16. SZEGŐ György (1961): Lehet-e az anyakönyvbe vérszerinti szülőként bejegyezni az örökbefogadót, ha az egyedülálló személy? *Magyar Jog*, 8. évf. 11. sz. 504–507.
17. SZILÁGYI László (1964): Az anyakönyvi eljárás új szabályozása. *Állam és Igazgatás*, 14. évf. 2. sz. 167–174.

18. TORMA András (2008): Anyakönyvi igazgatás. In KILÉNYI Géza szerk.: *A közigazgatási jog nagy kézikönyve*. Budapest, Complex. 1557–1558.
19. UGRÓCZKY Mária (2004): *Anyakönyvi igazgatás I.* Budapest, Unió.
20. UGRÓCZKY Mária (2018): *Anyakönyvi szakvizsga*. Telki, SL és Társa Bt.

Jogi források:

1. 1827. évi XXIII. törvénycikk az egyházi anyakönyveknek másod példányban a törvényhatóságok levéltárába helyezéséről s ott leendő őrzéséről
2. 1840. évi VI. törvénycikk a magyar nyelvről
3. 1894. évi XXXIII. törvénycikk az állami anyakönyvekről
4. 1904. évi XXXVI. törvénycikk az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvénycikk módosításáról
5. 1946. évi XXIX. törvénycikk a házasságon kívül született gyermek jogállásáról
6. 1947. évi IV. törvény az egyes címek és rangok megszüntetéséről
7. 1948. évi LXI. törvény a községi illetőség megszüntetéséről
8. 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról
9. 1957. évi IV. törvény az államigazgatási eljárás általános szabályairól
10. 1991. évi XX. törvény a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről
11. 2010. évi I. törvény az anyakönyvi eljárásról
12. 1952. évi 19. törvényerejű rendelet az anyakönyvekről
13. 1963. évi 33. törvényerejű rendelet az anyakönyvekről és a házasságkötési eljárásról
14. 1982. évi 17. törvényerejű rendelet az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről
15. 2002. évi XLV. törvény az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendelet módosításáról
16. 6/2003. (III. 7.) BM rendelet az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről
17. 39/1990. (IX. 15.) Korm. rendelet a belügyminiszter feladat- és hatásköréről
18. 147/1994. (XI. 17.) Korm. rendelet a belügyminiszter feladat- és hatásköréről
19. 150/2002. (VII. 2.) Korm. rendelet a belügyminiszter feladat- és hatásköréről
20. 164/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet az igazságügyi és rendészeti miniszter feladat- és hatásköréről
21. 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről
22. 429/2017. (XII. 20.) Korm. rendelet az anyakönyvezési feladatok ellátásának részletes szabályairól
23. 80.000 B. M. 1895. sz. belügyministeri rendelet az állami anyakönyvi felügyelő hatóságok részére kibocsátott utasítás tárgyában

Kárpáti Orsolya doktorjelölt a Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolában. Kutatási területei az elektronikus közigazgatás, a nyilvántartások, az anyakönyv. Igazgatásszervezői feladatokat lát el az Elektronikus Anyakönyvi Rendszer működtetése és továbbfejlesztése kapcsán.